

norsk lektorlag

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Oslo, 19.01.09

Høringsuttalelse om innstillingen til utvalget for fag- og yrkesopplæringen/ Karlsen-utvalget

Vi viser til departementets høringsbrev av 27.10.08

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/hoeringer/hoeringsdok/2008/horing--innstillingen-til-utvalget-for-f.html?id=534091>

Norsk Lektorlag støtter utvalgets vurderinger når det gjelder behovet for høy kvalitet og evne til rask omstilling. Norsk Lektorlag etterlyser en klarere analyse av forholdet mellom kvalitetskrav og kvalitetssvikt i fagopplæringen. Utvalget har i liten grad pekt på løsninger på dilemmaer knyttet til ønsket om høyere faglige ytelser kontra ønsket om at flere skal oppnå fagbrev samtidig som svært mange elever har svake grunnleggende ferdigheter fra grunnskolen.

Norsk Lektorlag har følgende kommentarer til utvalgets 81 enkeltforslag:

6.2 Tiltak som skal bidra til raskere omstilling i samfunnet

Raskere omstilling i samfunnet må sees i en vid sammenheng. Omstilling skjer ikke bare sektor- og bransjevis, men innenfor samfunnets totale kunnskapsproduksjon. Dessuten er Norge et lite land som ikke kan basere seg kun på egenutviklet teknologi og egenutviklede produksjonsmetoder. Ofte vil det handle om å lære av andre, hente inn og modifisere kunnskaper og metoder som er utviklet utenfor landets grenser. Raskere omstilling i arbeidslivet krever derfor også evne til raskt å kunne lære av andre, både nasjonalt og internasjonalt. Omstilling krever også kunnskapsutvikling i forhold til de sosiale, verdimeslige og miljømessige endringene som følger nye produksjons- og organisasjonsformer. Kravet om omstilling fordrer dermed bedre kvalitet i samtlige fag innen hele skolesystemet, ikke bare i de enkelte yrkesfagene

1. Utvalget foreslår at de faglige rådene bør som en fast rutine vurdere behovet for endringer i fagene innenfor sitt område. Som en del av dette arbeidet bør det vurderes om det er mulig å initiere forskning og utvikle statistiske verktøy for å kartlegge og analysere endringsbehovet.

Norsk Lektorlag støtter dette forslaget.

2. Utvalget foreslår at Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet må legge til rette for at det kan skje nødvendige endringer i læreplaner for fag, i yrkesutdanning eller i tilbudsstrukturen uten at det nødvendigvis gjennomføres som en del av en total reform i hele videregående opplæring.

Norsk Lektorlag ser at det kan være behov for justeringer av læreplanene i samtlige skolefag, og arbeidet med vurderinger og justeringer av ulike ordninger bør pågå jevnlig. Det er en forutsetning av slike justeringer foretas i samråd med berørte parter, og at alle endringsforslag legges fram for høring før de vedtas. Det er særlig viktig at de berørte faglærere rådspørres i slike høringsrunder.

3. Utvalget foreslår at fylkeskommunene pålegges å kartlegge utstyrssituasjonen på de videregående skolene. Kartleggingen bør vurderes fulgt opp med økte økonomiske ressurser til fylkeskommunene for å sikre at utstyr og undervisningsmaterieell er oppdatert.

Norsk Lektorlag støtter forslaget, og mener dette er relevant i forhold til utstyrsituasjonen på samtlige studieprogram, ikke bare i yrkesfagene.

4. Utvalget foreslår at fylkeskommunene og lærebedriftene må følge med i utviklingen i fagene slik at opplæringen hele tiden er tilpasset produksjonsmetodene i arbeidslivet.

Norsk Lektorlag støtter dette forslaget og vil påpeke at dette selvfølgelig må gjelde alle fag. Skolen må følge med på faglige utvikling både når det gjelder produksjonsmetoder, organisasjonsmetoder og kommunikasjonsmåter innen arbeidslivet, inkludert tjenesteproduserende næringer.

5. Utvalget foreslår at Samarbeidsrådet for yrkesopplæringen og de faglige rådene må tilstrebe bedre kommunikasjon med miljøer som har interesser i fag- og yrkesopplæringen, men som ikke er representert i de faglige rådene.

Norsk Lektorlag støtter forslaget. Vi ber om at vår hovedorganisasjon Akademikerne får en plass i Samarbeidsrådet.

6.3 Tiltak for at flere skal gjennomføre opplæringen

Norsk Lektorlag deler utvalgets bekymring for det store frafallet i videregående opplæring, men etterlyser større vektlegging av grunnskolens rolle. Norsk Lektorlag etterlyser også forslag til løsninger som kan sikre at elevene har gode forutsetninger ved starten av fagopplæringen. Det store frafallet i videregående skole har rot i kvalitetssvikten som er avdekket i grunnopplæringen, blant annet omtalt i Stortingsmelding 31 07/08. Også OECD peker i rapporten *Learning for jobs* på at PISA-resultatene indikerer at basisferdighetene til elever som begynner yrkesfagutdanning, er relativt svake. Norsk Lektorlag mener at tiltak som skal bedre gjennomføringen, må legge denne erkjennelsen til grunn. I følge tall fra Utdanningsdirektoratet har andelen 15-årige elever som skårer på laveste nivå i lesing, økt fra 17 prosent i 2000 til 22 prosent i 2006, mens ytterligere ca.20% av elevene scorer på nest laveste nivå. Dette tilsier at ca. 40 % av elevkullet har meget svake forutsetninger for videregående opplæring. Det store flertallet av disse velger erfaringsmessig yrkesfaglig studieretning. TIMSS 2007 indikerer at mer enn halvparten av 8.klassingene ligger på et lavt eller særs lavt nivå i matematikk. TIMSS-rapporten sier også at elevene er svake i naturfag, og særlig i fysikk. Dersom skolen skal "bedre gjennomføringen" ved å senke de faglige kravene, vil det bidra til å tilsøre disse problemene. Dette vil særlig ramme de

faglig svake elevene. Norsk Lektorlag mener departementet bør vurdere å innføre egne forkurs til yrkesopplæringen for elever med svake grunnleggende ferdigheter i regning, lesing og skriving. Alternativet er å la disse elevene, som kan være skoletrøtte, i første omgang tilbys rent praktisk yrkesopplæring, jfr. ordningen med praksisbrev. Disse elevene bør få tilbud om et yrkesfaglig påbygningskurs i yrkesteori og allmenne fag på et senere tidspunkt når de måtte ønske det. Retten til slik påbygning på praksisbrevet bør i prinsippet ikke tidsbegrenses

Utvalgets forslag knyttet til gjennomføring

6. Utvalget foreslår at det utarbeides et nasjonalt gjennomføringskart som til enhver tid viser frafallet i de ulike fylkene. Fylkeskommunene bør ha en tilsvarende oversikt over skolene og lærebedriftene i sitt fylke. Derfor bør det utarbeides et felles rapporteringssystem som viser gjennomføringsgraden på den enkelte skole på hvert årstrinn og gjennomføringen i den enkelte lærebedrift. Fylkeskommunene pålegges å bruke rapporteringssystemet.

Norsk Lektorlag støtter forslaget, men vil føye til at rapporteringssystemet bør inkludere resultater og karakterstatistikk fra grunnskolen. Frafallet i de ulike fylkene må kunne sammenholdes med elevenes forutsetninger fra grunnskolen. Behovet for tiltak, og for ressursbruk, i videregående skole må vurderes av lokale skolepolitikere på bakgrunn av den reelle tilstanden i elevgruppen.

Fylkeskommunen bør også kunne melde tilbake til "sine" grunnskolekommuner om utviklingen for de forskjellige elevkullene. Med dagens allmenne rett til videregående opplæring kan den lokale grunnskolen lett fraskrive seg ansvaret for gjennomføringsgraden i videregående opplæring. Dersom sammenhengen mellom læringsresultater i den lokale grunnskolen og gjennomføringsgraden i videregående skole blir kartlagt og synliggjort, vil man ha et bedre grunnlag for gode beslutninger.

7. Utvalget foreslår at det settes i gang forsøk med bruk av økonomiske og andre insentiver som bidrar til at flere elever og lærlinger gjennomfører videregående opplæring. Forsøkene skal evalueres.

Norsk Lektorlag vil advare mot alle ordninger som gjør det økonomisk lønnsomt å senke kravene til elevene for at de ikke skal slutte i skolen. Det er i dag lite ekstern vurdering av de faglige resultatene i videregående skole, og lite gjøres for å opprettholde faglige krav basert på felles faglige standarder. De lokalgitte eksamenene styres i stor grad av den enkelte skole og kan lett innrettes på en måte som i praksis gjør det umulig å stryke. I forarbeidene til Kunnskapsløftet ble det påvist ettergivenhet som strategi i skolen, og at det ikke stilles klare nok faglige krav. Utvalgets forslag kan føre til at denne påtalte ettergivenheten settes i system. Utdanningsdirektoratet skriver i Utdanningsspeilet 2007, kap.3.1 at Kunnskapsgrunnlaget om karaktersetting i Norge er forholdsvis begrenset, og at standpunktvurderingen (Lauvås 2007) kan betegnes som en privatisert form for sluttvurdering med svært begrenset innsyn fra andre. Dersom utvalgets forslag tas til følge, og det gis økonomiske insentiver for at skoler sørger for at elevene fullfører, kan det bidra til korrupsjonslignende tilstander. For å motvirke et slikt utfall, måtte man først få på plass eksterne instanser som kan vurdere elevenes læringsresultater i samtlige fag. Svakheterne i dagens vurderingssystem er også påpekt av OECD i rapporten *Learning for jobs* som sier at yrkesopplæringen i Norge mangler felles nasjonale standarder for vurdering av lærlingenes praktiske faglig ferdigheter. Det kan føyes til at dette også mangler i de allmenne fagene / fellesfagene. Norsk Lektorlag foreslår at det innføres sentralgitte eksamener i fellesfagene i yrkesopplæringen. Først etter at det er innført vurderingsordninger

som sikrer faglig kvalitet og likebehandling av elevene, kan man vurdere å innføre belønningsordninger for skoler med høy gjennomføringsgrad.

8. Utvalget foreslår at fylkeskommunene pålegges å kartlegge utstyrssituasjonen i skolen. Kartleggingen bør vurderes fulgt opp med overføringer til fylkeskommunene slik at utstyr og undervisningsmaterieell er tilstrekkelig oppdatert.

Norsk Lektorlag støtter forslaget.

9. Utvalget foreslår at fylkeskommunene og yrkesopplæringsnemndene etablerer forpliktende møtearenaer mellom skolene og bedriftene, både for felles kompetanseheving av lærere og instruktører og for å utforme et helhetlig opplæringsløp for den enkelte elev/lærling.

Norsk Lektorlag støtter forslaget.

Utvalgets forslag knyttet til yrkesretting

10. Utvalget foreslår at alle skoler bør ha tilbud om ungdomsbedrift.

Norsk Lektorlag mener at konsekvensene av dette forslaget bør utredes mer.

11. Utvalget foreslår at læreplanene i fellesfagene gjennomgås med sikte på at læreplanmålene i størst mulig grad skal egne seg for yrkesretting.
12. Utvalget foreslår at det stilles krav i forskriften til opplæringsloven eller i læreplanene for fag om at opplæringen skal yrkesrettes i de yrkesfaglige utdanningsprogrammene og at det skal fastsettes hva yrkesretting innebærer. Formelle forhold som for eksempel eksamensordninger må støtte opp under muligheten til lokal og yrkesrettet innretning på opplæringen.
13. Utvalget foreslår at det utarbeides forpliktende veiledninger for yrkesretting.

Erfaringer viser at intensjonen om yrkesretting av de allmenne fagene/fellesfagene har vært problematisk å gjennomføre i praksis helt siden innføringen av felles læreplaner i allmenne fag i 1994. Kjernen i problemet er at ambisjonene om yrkesretting er urealistiske når de kombineres med krav om at fagene også skal være studieforbereende. I praksis støter yrkesrettingen på tre hovedutfordringer: 1) Yrkesrettingen innebærer et instrumentelt og nyttepreget syn på de allmenne fagene som skyver ut det allmenndannende aspektet. De allmenne fagene har meget få årstimer, og det er i praksis vanskelig å ivareta begge aspekter, særlig fordi svært mange av elevene har lav lesekapasitet. 2) En kortsiktig nytte- og praksisrettet innretning av allmenne fag er uforenlig med ambisjonen om at disse fagene samtidig skal forberede elevene for akademiske studier og en teoretisk tilnærming 3) Den utbredte praksisen med sammenslåing av elevgrupper fra ulike yrkesfaglige program i undervisningen i allmenne fag er til hinder for yrkesretting; det blir for mange yrker å innrette mot, og for mange elever som skal ha oppfølging i løpet av noen få undervisningstimer.

Norsk Lektorlag mener at en løsning vil være å utarbeide egne læreplaner for hvert av de yrkesfaglige studieprogrammene i fellesfagene, der man har én fellesdel og én yrkesrettet del. Den yrkesrettede delen bør være spesialisert og innrettet mot det aktuelle programområdet. Vi viser til *St.meld.35 språkmeldinga Kap.7.2: Men også alle yrkesfag har sin egen terminologi og dermed sitt eige fagspråk. I det heile vil all teoretisk og praktisk verksemd som byggjer på eit visst minimum av spesialisering, danna grobotn for utvikling av eit eige omgrepsapparat og dermed ein eigen fagterminologi.* Norsk Lektorlag mener at økt bevissthet om det særegne ved de ulike

yrkesrettede programmene kan styrke elevenes yrkesidentitet og yrkesstolthet og dermed bidra til mindre frafall. Norsk Lektorlags forslag om egne lærerplaner i fellesfagene må sees i sammenheng med kommentarene til de tre neste forslagene fra utvalget.

14. Utvalget foreslår at det utvikles fagdidaktiske kurs i yrkesretting for lærere som underviser i fellesfag og programfag i yrkesfaglige utdanningsprogrammer. Disse lærerne bør ha både rett og plikt til å delta i slik etterutdanning.
15. Utvalget foreslår at fylkeskommunen må ha plikt til å legge til rette for yrkesretting av fellesfagene. Elevgrupper/klasser i fellesfagene skal organiseres slik at yrkesretting muliggjøres og fremmes.
16. Utvalget foreslår at fylkeskommunens system for yrkesretting må være gjenstand for nasjonalt tilsyn.

Det man ønsker å oppnå ved disse tre forslagene, vil kunne gjennomføres på en mer rasjonell og treffsikker måte dersom man på sentralt nivå fastsetter læreplaner som faktisk viser de faglige målene for yrkesrettingen innen hvert programområde. Det vil sikre kvaliteten i yrkesopplæringen dersom det innføres klare felles, yrkesspesifikke læreplanmål i fellesfagene kombinert med noen fellesmål av realistisk omfang. Det blir da mulig å sikre kvaliteten ved å innføre sentralgitte eksamener (med eksterne sensorer) som avslutning av fellesfag (Vg2). Eksamensoppgaver og vurderingskriterier kan da utarbeides i samarbeid mellom de respektive faglige rådene og fagmiljøer innen det aktuelle fellesfaget. Gjennom en todeling av eksamen i fellesfagene, der både det allmenne aspektet og det yrkesrettede aspektet prøves, vil man på en enkel måte kunne sikre at skolene ikke forsømmer opplæringen i noen av delene.

Fleksible løp i fagopplæringen

17. Utvalget foreslår at forsøksordningen med praksisbrev videreføres, og at den, etter råd fra de faglige rådene, utvides til flere fag og fylkeskommuner. Etter at ordningen er evaluert, bør det tas stilling til om ordningen skal formaliseres.

Norsk Lektorlag støtter dette forslaget. Det er behov for større fleksibilitet og anerkjennelse av elevenes forskjellighet. Skolesystemet bør ikke innrettes slik at det stigmatiserer ungdom som velger arbeidslivet etter 10 år på skole. Det bør legges til rette for at elever som på et tidspunkt har fått praksisbrev, kan bygge dette ut til fagbrev seinere, gjerne innenfor ordninger med realkompetansevurdering.

Oppfølging av elevene

18. Utvalget foreslår at det presiseres i opplæringsloven eller forskriftene til denne at fylkeskommunene er forpliktet til å skaffe seg kunnskap om den enkelte elevens kunnskaper og ferdigheter ved skolestart.

Norsk Lektorlag støtter forslaget og viser til kommentarene til forslag om bedre gjennomføring.

19. Utvalget foreslår at det innføres en plikt for kommunen til å informere fylkeskommunen om elever som på en eller annen måte har behov for ekstra opplæringstiltak. Plikten trer i kraft med mindre eleven eller elevens foresatte motsetter seg at slik informasjon blir gitt. Informasjonsplikten gjelder både elever som er omfattet opplæringsloven § 5-1, og elever

Norsk Lektorlag støtter forslaget under forutsetning av at det gjøres meget enkelt for den enkelte elev eller elevens foresatte å motsette seg slik informasjon. En del elever vil ønske å starte med helt blanke ark når de kommer til videregående opplæring. For en del elever kan det være en fordel at ikke tidligere hendelser og handlingsmønstre får prege forventningene til eleven i et nytt skoleslag.

20. Utvalget foreslår at det opprettes mentorordninger for elever og lærlinger som er i faresonen for å avbryte opplæringen.

Norsk Lektorlag er i prinsippet for mentorordninger som er av faglig art, men vil advare mot mentorordninger som får mer terapeutisk karakter. Det er vanskelig å se hvordan utvalget har tenkt man i praksis skal kunne skille mellom elever som er i faresonen, og elever som ikke er det. Det er også vanskelig å se hva som i praksis skal være forskjellen på en mentor og en kontaktlærer. Norsk Lektorlag mener at man i første rekke heller bør styrke kontaktlærerordningen. Dette kan gjøres ved at hver kontaktlærer tildeles en rimelig tidsressurs per elev slik at alle elever sikres et minimum av tid til individuell oppmerksomhet fra sin kontaktlærer. Norsk Lektorlag erfarer at ved skoler som har styrket kontaktlærerressursen for å gi tettere oppfølging av enkeltelever, er elevfracfallet mindre, og flere gjennomfører og består.

21. Utvalget foreslår å utvikle en ny ungdomsgaranti for ungdom mellom 20 og 24 år.

Norsk Lektorlag mener at det er pedagogisk uheldig at man *garanterer* unge voksne ansettelse eller utdanningsplass. Man kan risikere at de ungdommer som ikke får ansettelse i næringslivet, blir gående i en form for skole / opplæring som blir ren oppbevaring.

Det bør utvikles gode insentiver for bedrifter og offentlige institusjoner til å tilsette unge, både i lærlinge- og trainee-kontrakter. Norsk Lektorlag foreslår at det også satses mer på utvekslingsprogrammer for ungdom og på stipendier slik at norske ungdommer med ulike yrkesutdanninger kan få utenlandsk arbeidserfaring, både innen frivillige organisasjoner og øvrig næringsliv.

Tilgang på læreplasser

22. Utvalget foreslår at staten tar initiativ overfor alle aktuelle parter for å vurdere å inngå en ny samfunnskontrakt om forpliktelser til å opprette læreplasser.
23. Utvalget foreslår at de sentrale myndighetene utarbeider en strategi for læreplasser i statlige og kommunale virksomheter. Strategien må omhandle forpliktelser, støttetiltak, veiledning, erfaringsspredning, måltall og oppfølging av måloppnåelse. Tilsvarende strategi utarbeides for læreplasser i regionale helseforetak.
24. Utvalget foreslår å pålegge fylkeskommunene å tilby plasser til alle elever som søker seg til helse- og sosialfag, og at staten pålegger sine egne helseforetak å opprette læreplasser for helsefagarbeidere.
25. Utvalget foreslår at ett av konkurransekriteriene ved offentlige innkjøp skal være at tilbyderne deltar i opplæring innenfor fag- og yrkesopplæringen.
26. Utvalget foreslår at lærlingtilskuddet justeres slik at det følger kostnaden for elever på yrkesfaglige utdanningsprogrammer i videregående skole. Det foreslås at økonomien i fagopplæringen gjennomgås for å vurdere en mer fleksibel tilskuddsordning, der blant annet ulike fag og ulike kategorier lærlinger vurderes.

27. Utvalget foreslår at det gis ekstra tilskudd og tilbud om annen støtte som oppfølging fra fylkeskommunen til lærebedrifter som tegner lærekontrakt med elever med spesielle oppfølgingsbehov.
28. Utvalget foreslår at det gis større adgang til å tegne lærekontrakt i fag utenom eget utdanningsprogram (kryssløp), med et større ansvar for fylkeskommunen til å tilby opplæring i områder slike lærlinger mangler fra Vg2. De faglige rådernes rolle ved fastsetting av kryssløp må opprettholdes. I denne sammenhengen må reglene for godskriving i læretiden for gjennomført opplæring i andre utdanningsprogrammer gjennomgås. Det må også gis anledning til å avkorte læretiden med bakgrunn i realkompetansevurdering.
29. Utvalget foreslår at alle elever som ikke får læreplass etter Vg2, får rett til to års yrkesfaglig opplæring.

Norsk Lektorlag støtter forslagene for å øke tilgangen på læreplasser. De ulike tiltakene bør evalueres etter en viss tids utprøving.

Rådgiving og karriereveiledning

30. Utvalget foreslår at Kunnskapsdepartementet fastsetter nasjonale kompetansekrav for å arbeide som utdannings- og yrkesrådgivere i grunnskolen og videregående opplæring og ved karrieresentre.

Norsk Lektorlag støtter forslaget.

31. Utvalget foreslår at det utarbeides klare forskrifter om mål og oppgaver for utdannings- og yrkesrådgiverarbeidet. Rådgivertjenesten må være en del av skolens oppgave, og rådgiveren må ha en rolle som bidrar til at kollegiet og avdelingslederen settes i stand til å gi råd og bidra i karriereveiledningen.
32. Utvalget foreslår at etter- og videreutdanningstilbud for rådgivere styrkes.
33. Utvalget foreslår at dagens rådgivingsressurs dobles.
34. Utvalget foreslår at lærlingene gis rett til å benytte skolens yrkes- og sosialpedagogiske rådgivertjeneste etter tegnet lærekontrakt.
35. Utvalget foreslår å opprette et nasjonalt senter for karriereveiledning.

Norsk Lektorlag støtter forslagene. Retten til å benytte skolens yrkes- eller sosialpedagogiske rådgivningstjeneste bør ikke kun utvides for lærlingene, men bør også gjøres gjeldende for tidligere elever inntil 18 måneder etter avsluttet videregående skole.

Kapittel 6.4 Muligheten for å bygge videre på fag- eller svennebrev

Behov for mer spesialisert kunnskap

36. Utvalget foreslår at faglig spesialisering som ikke kan finne sin plass innenfor dagens videregående opplæring, som hovedregel skal gis som tilbud i fagskolen.
37. Utvalget mener at staten bør etablere ett eget råd for fagskoleutdanning. Rådet bør fortløpende vurdere kompetansebehovet i arbeidslivet, og gi råd om hvilke utdanningstilbud i fagskole som bør få offentlig støtte. Rådet bør samarbeide med SRY, de faglige rådene og de nasjonale utvalgene for fagskoleutdanning.
38. Utvalget foreslår at fagskoletilbud som er en spesialisering som bygger på et fag- eller svennebrev, som hovedregel skal gis offentlig finansiering.

39. Utvalget foreslår å bedre kunnskapsgrunnlaget om fagskoleutdanningen ved at Kunnskapsdepartementet får ansvar for innhenting av aktuell statistikk.

Norsk Lektorlag mener at fagskolene utgjør viktige bidrag til et variert utdanningstilbud. Det er viktig å unngå at alle utdanningstilbud ut over videregående skole akademiseres. Fagskolenes tilbud bør videreutvikles, og kvaliteten sikres.

Utbygging av Y-veien til flere fag

40. Utvalget foreslår å bygge ut Y-veien til flere fagområder.

Norsk Lektorlag støtter forslaget. Ved denne utbyggingen må man sikre kvaliteten på de ulike fagområdenes premisser samtidig som man må sørge for likebehandling av kandidatene over hele landet.

Individuelle løsninger

41. Utvalget foreslår at aldersgrensen for realkompetansevurdering vurderes satt ned.

Norsk Lektorlag ønsker ikke å sette ned aldersgrensen for realkompetansevurdering. Dette vil gi et uheldig signal til ungdom om at formell utdanning egentlig ikke er nødvendig. Realkompetanse er noe som opparbeides gjennom tid og solid arbeidserfaring, og realkompetansevurdering bør derfor forbeholdes dem som faktisk har en del års praktisk arbeidserfaring.

Generell studieforberedthet

42. Utvalget foreslår at fullført videregående opplæring skal gjøre elevene generelt studieforberedte uavhengig av utdanningsprogram. Kravet om generell studiekompetanse faller dermed bort.

Norsk Lektorlag støtter ikke dette forslaget og mener at heller ikke utvalget har gitt noen faglige argumenter som kan støtte det. Norsk Lektorlag støtter mindretallet (utvalgsmedlem Per Aahlin) på dette punktet, og har videre følgende kommentar:

Forslaget om generell studieforberedthet uansett program innebærer en kraftig nedvurdering av behovet for et studiespesialiserende program. Dette kan sees som en videreføring av en skolepolitikk der tydelige faglige krav til elevene blir visket ut. En slik skolepolitikk, som ikke gir elevene klare signaler om hva som kreves for å kvalifisere seg, rammer i første rekke ungdom fra ikke-akademiske hjem og hindrer skolens bidrag til sosial utjevning. Norsk Lektorlag mener at både elevene som enkeltindivider og utdanningssystemet i Norge er tjent med tydelige kvalifikasjonskrav til studiekompetanse. Ingen er tjent med at det store frafallet som vi ser i videregående skole, skyves oppover til høyere utdanning. Norsk Lektorlag viser blant annet til rapport fra NOKUT 2008 om det store frafallet i ingeniørutdanningen som tilskrives studentenes svake matematikkunnskaper fra videregående skole. Også innen andre studier ser man høy strykprosent. Dette tilsier at kravene til generell studiekompetanse heller bør skjerpes, og slett ikke fjernes.

Utvalget argumenterer med at *"Kunnskapsløftet nå er gjennomført i grunnskolen og har fått virke, og at den kvalitetshevingen som Kvalitetsutvalget (som fremmet forslaget i 2003) la til grunn for sin argumentasjon, derfor bør vektlegges."* Norsk

Lektorlag viser til resultatene fra PISA og PIRLS 2006 og TIMSS 2007. Norsk Lektorlag mener at svært mye gjenstår før "Kunnskapsløftet" kan sies å være realisert. Blant annet viser TIMSS at nivået i naturfag og matematikk blant 15-åringer i 2007 ligger godt under nivået fra 1997. For flere yrkesutdanninger er det et faresignal at norske 15-åringer er særlig svake i faget fysikk.

Utvalgets argumentasjon nedvurderer behovet for påbygningskurset samtidig som det peker på at strykprosenten faktisk er meget høy i det samme kurset, hele 40 prosent skoleåret 07/08. Videre er utvalgets omtale av omfanget av påbygningskurset unøyaktig. Utvalget skriver blant annet at "*Omfanget av det som gjenstår i de seks fagene er til sammen 20 uketimer, eller et drøyt halvt års normalt studium*". Dette er direkte misvisende. Påbygningsåret skal ha 644 klokketimer undervisning, som tilsvarer gjennomsnittlig 22,5 undervisningstimer per skoleuke. Det er problematisk når utvalget framstiller dette undervisningstimetallet som om det skulle tilsvare antallet arbeidstimer som kurset krever av innsats fra elevene. Dette røper en kraftig undervurdering av innholdet i påbygningskurset og dermed også av innhold og nivå i det studieforbereende programmet. Her mangler innsikt i at akademiske studier ofte krever mange timers for- og etterarbeid med lærestoff som behandles innfor én enkelt skoletime eller i én forelesning. Norsk Lektorlag erfarer at elever som starter i påbygningskurset, ofte kan være dårlig orientert om omfanget av kurset og hvor mange arbeidstimer det faktisk krever. Et økende antall elever er lesesvake og trenger mer lesetrening for å mestre teoretiske fag. Mye tyder dermed på at påbygningskurset bør utvides i tid til å bli toårig slik at middels lesere og svake lesere kan få den tid de trenger til å fordype seg i ulike tekster.

Norsk Lektorlag mener at også innholdet i påbygningskurset bør utvides i forhold til gjeldende ordning slik at det i tillegg til dagens fag også kan omfatte fremmedspråk. Elever som har fagbrev, vil ofte ikke ha mer enn engelsk fra grunnskolen, og mangler helt bakgrunn i 2.fremmedspråk. Dette er en svakhet ved norsk yrkesopplæring i forhold til økt internasjonalisering og krav til økt omstillingsevne. Det er også en svakhet i forhold til elevenes personlige utvikling. Det bør derfor være mulig for elever med fagbrev å få påbygning i fremmedspråk, enten som en obligatorisk del av kurset for å oppnå generell studiekompetanse eller som en generell og frivillig styrking av yrkesutdanningen. Norsk Lektorlag viser til *St.meld.35 språkmeldingen Mål og mening kap.7.3.2.6:* "*I 2001 låg det føre ei meir omfattande gransking som bygde på innhenta opplysningar om pensumlitteraturen på grunnivået innanfor 20 utvalde fag. For kvart fag vart det innhenta opplysningar frå i gjennomsnitt knapt fem institusjonar, slik at materialet i alt omfattar 93 kombinasjonar av fag og lærestad. Resultatet viste at det var store skilnader mellom tradisjonelle universitetsfag og yrkesutdanningane i høgskulesektoren. Yrkesutdanningane hadde gjennomsnittleg i overkant av 90 prosent norskspråkleg pensum, medan det gjennomsnittlege prosenttalet for dei tradisjonelle universitetsutdanningane var i underkant av 50 prosent. Blant universitetsfaga var det mest norskspråkleg pensum i humanistiske fag med 57 prosent i gjennomsnitt, medan samfunnsvitskaplege fag hadde 51 prosent norsk pensum og dei naturvitskaplege faga 36 prosent i gjennomsnitt.*"

Norsk Lektorlag mener at utvalgets forslag om generell studieforbereidhet vil svekke kvaliteten i høyere utdanning dersom det gjennomføres. Utvalget skriver at siden mange faller fra i høyere utdanning selv med dagens krav til studiekompetanse, bør universitetene i større grad ta utgangspunkt i studentenes forutsetninger og tilpasse seg de utfordringer som en mer heterogen studentgruppe medfører. Norsk Lektorlag leser dette som at utvalget mener at landets universiteter bør senke kravene. Dette er Norsk Lektorlag høyst uenig i. Løsningen er som tidligere skrevet, heller å gå motsatt vei, nemlig å skjerpe kravene til generell studiekompetanse. Norsk Lektorlag mener at UH-sektorens ressurser skal brukes til forskning og utdanning på høyt nivå, ikke til forkurs eller annen opplæring på nivå med grunn- og videregående skole. Det er en rasjonell ordning at de faglige nivåforskjellene mellom grunnskole, videregående

skole og høyere utdanning opprettholdes gjennom en klar arbeidsfordeling. Ved å svekke denne arbeidsfordelingen vil man komme i skade for å svekke progresjonen i elevens og studentenes faglige læring. Svak og utydelig progresjon er et hovedproblem i den kvalitetssvikten som er påvist i grunnskolen, og denne svakheten bør ikke få bre seg ytterligere. Akademisk utdanning handler om faglig dybde og om ulike abstraksjonsnivå, ikke bare om en seriell innlæring av sidestilte temaer.

43. Utvalget foreslår at retten til videregående opplæring utvides slik at de som har fullført et yrkesfaglig utdanningsprogram, har rett til påbyggingskurs i fellesfagene.

Norsk Lektorlag støtter forslaget. Man bør også utvikle fleksibiliteten og muligheten for at elever som har gjennomført studiespesialiserende program og har oppnådd studiekompetanse, og i tillegg har en viss arbeidserfaring fra en gitt bransje, kan ta fagbrev.

Kapittel 6.5 Grunnopplæring for voksne

44. Utvalget foreslår at det utarbeides en nasjonal strategi for oppfølging av voksnes lovfestede rettigheter til grunnopplæring.

45. Utvalget foreslår at det blir laget en oversikt over vellykkede fleksible modeller knyttet til voksenopplæring, og at denne gjøres tilgjengelig for alle tilbydere av grunnopplæring for voksne.

46. Utvalget foreslår at det vurderes å etablere egne ordninger for finansiering av livsopphold for voksne som tar grunnopplæring

47. Utvalget foreslår at BKA-programmet gjøres til en permanent ordning og utvides til 80 millioner kroner årlig.

48. Utvalget foreslår at ordningen som gir fagforeninger og arbeidstakerorganisasjoner i samarbeid med virksomhetene mulighet til å søke om støtte til opplæringstiltak i BKA-programmet, gjøres permanent og utvides til også å gjelde grupper av bedrifter eller bransjeorganisasjoner.

49. Utvalget foreslår at arbeidet med en lovhjemmel som sikrer egne tillitsvalgte som jobber med motivering og tilrettelegging av opplæring for de ansatte, prioriteres. Dette er i tråd med forslaget i St.meld. nr. 16 (2006-2007)

50. Utvalget foreslår at arbeidsinnvandrere får rett til 300 timers opplæring i norsk og samfunnskunnskap.

51. Utvalget foreslår at ansvaret for godkjenning av utenlandsk fagutdanning legges på sentralt nivå.

52. Utvalget foreslår at aldersgrensen for å kunne få videregående opplæring som arbeidsmarkedstiltak reduseres til 19 år. Det forutsettes at ungdomsretten i henhold til § 3-1 i opplæringsloven er fullt ut benyttet.

53. Utvalget foreslår at det utarbeides nasjonale prinsipper for realkompetansevurdering av voksne som ønsker å ta videregående opplæring.

Norsk Lektorlag støtter forslagene om grunnopplæring for voksne. Det er særlig viktig at både godkjenningen av utenlandsk fagutdanning og kvalitetssikringen av

realkompetansevurdering av voksne ligger på sentralt nivå slik at man sikrer likebehandling av kandidater over hele landet.

Kapittel 6.6 Kvalitetsutvikling i fag- og yrkesopplæringen

Norsk Lektorlag mener at kvaliteten i fag- og yrkesopplæringen avhenger av at elevene får bedre læringsresultater i grunnskolen. Vi støtter vurderingen i St.meld.16 som sier at mangelfulle grunnleggende ferdigheter fra grunnskolen gjør det svært vanskelig å tilegne seg stoff som er presentert skriftlig eller i en «teoretisk» ramme. Vi støtter også vurderingen i St.meld.31 kap.1.2.5 om at en hovedutfordring nå er å tette hull i Kunnskapsløftet. Vi viser til tidligere kommentarer om kvalitet og gjennomføring.

54. Utvalget ønsker at arbeidet med læringsutbytte og gjennomføring skal prioriteres i arbeidet med kvalitet i fag- og yrkesopplæringen

Norsk Lektorlag støtter utvalgets forslag. I arbeidet for å sikre kvaliteten på elevenes læringsutbytte bør man sørge for at eksamensordninger og standpunktvurdering opprettholder lik og rettferdig faglig vurdering av elever og lærlinger uansett hvor i landet de befinner seg. Dagens ordning med stor grad av lokal frihet når det gjelder innretning av lokalgitt eksamen, av vurderingskriterier og av faglige krav, er uforenlig med idealet om lik og rettferdig behandling. Man sikrer heller ikke det faglige innholdet i elevens læringsresultater.

55. Utvalget foreslår at sentrale myndigheter tar initiativ til utvikling av konkrete indikatorer og kvalitetsutviklingsverktøy på følgende områder:
Læringsutbytte og gjennomføring i fag- og yrkesopplæringen
Samarbeid mellom skole og bedrift
Undervisning i fellesfagene på yrkesfaglige utdanningsprogrammer
Lærer- og instruktørkompetanse
Elev- og lærlingvurdering
Læringsmiljø

Norsk Lektorlag er enig med utvalget i at det er de sentrale myndigheter som må forestå arbeidet med å operasjonalisere kvalitetsvurderingen. Vi viser til tidligere kommentarer og til vurderingene i OECD rapporten *Learning for Jobs – Recommendation 4* som påpeker mangler i vurderingssystemet i fagopplæringen og på de problematiske sidene ved det desentraliserte, norske vurderingssystemet: *”First, standardised national assessments improve VET outcomes. Second, a standardised national assessment should be more cost-effective than the current local examinations. Third, decentralisation needs to be balanced by accountability mechanisms to avoid variations in quality. Fourth, a standardised national assessment would facilitate recognition of informal and non-formal learning”*

56. Utvalget foreslår at Læringsplakaten brukes som rammeverk for en nasjonal kvalitetsutvikling i fag- og yrkesopplæringen og at den kobles til læreplaner for fag i den konkrete utformingen av kvalitetsindikatorer.

57. Utvalget foreslår at sentrale myndigheter tar initiativ til å lage en kunnskapsoversikt som sammenfatter, vurderer og kategoriserer det utviklingsarbeidet som har vært gjort innenfor fag og yrkesopplæringen i de siste årene med vekt på de store nasjonale utviklingsprosjektene. Arbeidet skal munne ut i veiledere og konkrete verktøy for skoleeier, skoler og lærebedrifter innenfor de seks satsingsområdene. Forskere og praktikere fra skoler og bedrifter bør delta i et slik arbeid.

58. Utvalget foreslår at det nasjonale tilsynet utvides til en mer helhetlig kvalitetssikring av fag- og yrkesopplæringen. Kvalitetssikringen skal inngå som del av et kvalitetsutviklingssystem i fylkeskommunene.
59. Utvalget foreslår at de nasjonale tilsynsrapportene brukes til å identifisere fylkeskommuner, skoler og lærebedrifter som må gjennomføre tiltak, og som trenger ekstra støtte.
60. Utvalget foreslår at fag- og yrkesopplæringskompetansen styrkes hos Fylkesmannen.
61. Utvalget foreslår at det nasjonale kvalitetsvurderingssystemet for fag- og yrkesopplæringen bygges ut på en måte som er relevant for fag- og yrkesopplæringen. Arbeidet bør skje i samarbeid mellom nasjonale myndigheter, skoleeiere og partene i arbeidslivet.
62. Utvalget foreslår at det utvikles løpende statistikk som sier noe om gjennomføring etter hvert trinn i videregående opplæring.

Forutsatt god oppfølging av de faglige læringsresultatene slik det skisseres i forutgående forslag, støtter Norsk Lektorlag de øvrige forslagene i kapitlet om kvalitetsutvikling.

Kapittel 6.7 Situasjonen for lærere og instruktører i fag- og yrkesopplæringen.

63. Utvalget foreslår at høyskolene må utvikle ulike tilbud for yrkesfaglærerutdanninger. I tillegg til heltidsstudium må det bli mulig å få utdanningen som deltidsstudium, som modulbasert opplæring, som nettstudium og som individuelle løsninger.
64. Utvalget foreslår at det opprettes bachelorstudier for yrkesfaglærere i alle utdanningsprogrammer.
65. Utvalget foreslår at det videreutvikles tilbud om mastergradsstudier for yrkesfaglærere.
66. Utvalget foreslår at fylkeskommunenenes ansvar for å tilby etterutdanning for yrkesfaglærere og instruktører tydeliggjøres, og at det innføres rett og plikt for lærerne, å delta i slik etterutdanning.
67. Utvalget foreslår at kravene til veilederkompetanse hos instruktørene styrkes, og at tilbudene om kompetanseheving på området utbygges. Instruktører må få kompensasjon for tapt arbeidsfortjeneste ved deltakelse på kurs.
68. Utvalget foreslår at det opprettes særskilte stipendordninger for yrkesfaglærerstudenter. Utvalget mener det er behov for mer forskningsbasert kunnskap om både yrkesfaglærerens og instruktørens rolle.
69. Utvalget mener at det må settes inn ekstraordinære tiltak for å sikre rekruttering til lærere i fag- og yrkesopplæringen.
70. Utvalget foreslår at det utvikles gode systemer for hospitering og utveksling av personale mellom skole og arbeidsliv.

Norsk Lektorlag støtter forslagene som skal bidra til høyere kompetanse for yrkesfaglærere og instruktøren, men mener at disse forslagene skal omfatte samtlige lærere i samtlige fag i de yrkesfaglige programmene. Samlet kvalitet avhenger av kvaliteten i samtlige fag. Norsk Lektorlag viser til rapport fra NIFU step om lærerkompetansen i videregående skoler, også omtalt i St.meld.31 kap.3.3.2. Kartleggingen viste at lærere som underviser i fellesfag på yrkesfaglige utdanningsprogrammer, har gjennomgående lavere utdanning i undervisningsfagene enn de lærerne som underviser på de studieforberedende utdanningsprogrammene. Dette er meget uheldig, og Norsk Lektorlag mener det bør settes inn tiltak for å rekruttere flere lærere med høyere kompetanse i de allmenne fagene/ fellesfagene. Norsk Lektorlag mener at dagens høye frafall i yrkesfaglige studieprogram kan ha sammenheng med lavere lærerkompetanse nettopp i de teoretiske fellesfagene, som ofte oppleves særlig tunge for de yrkesfagelevne som velger å slutte.

Kapittel 6.8 behovet for forskning og dokumentasjon om fag- og yrkesopplæringen

71. Utvalget foreslår at det etableres ett eller flere forskningscentre som får tildelt ekstraordinære midler til seniorforskere og stipendiatstillinger på feltet. Satsingen skal være tidsbegrenset.
72. Utvalget foreslår at statistikkgrunnlaget for hele den videregående opplæringen bør videreutvikles. Basen skal også sikre pålitelig statistikk om opplæringen i lærebedrifter, om voksne og om studenter i fagskoleutdanningene.
73. Utvalget foreslår at forsker- og brukersiden i større grad involveres for å sikre bedre kvalitet og samordning av dataproduksjonen. Det bør også arbeides med å bedre tilgangen til livsløpsanalyser der en kan følge personer inn og ut av utdanningsløp og arbeidsliv. Dette krever bedre tilgang på individdata.
74. Det initieres en årlig nasjonal forskningskonferanse innenfor fag- og yrkesopplæringen. Denne konferansen bør være statlig finansiert.
75. Utvalget foreslår at forskning om fag- og yrkesopplæring legges til det nye programmet for utdanningsforskning som er under planlegging i Norges forskningsråd. Kunnskapsdepartementet må imidlertid ha det overordnede ansvaret.
76. Det etableres forskernettverk på feltet fag- og yrkesopplæring finansiert av Norges forskningsråd eller Utdanningsdirektoratet.
77. Utdanningsdirektoratet lager en årlig status-rapport om fag- og yrkesopplæring med bistand fra dokumentasjonssenteret og forskere på feltet.

Norsk Lektorlag støtter forslagene fra utvalget.

Kapittel 6.9 internasjonalisering i fag- og yrkesopplæringen.

78. Utvalget foreslår at Norge fortsetter å delta i internasjonale undersøkelser og i arbeid med utvikling av internasjonale indikatorer, standarder og målemetoder.

Norsk Lektorlag støtter utvalgets forslag og ser dette som meget viktig for kvalitetsutviklingen både fag- og yrkesopplæringen og i utdanningssystemet generelt.

79. Utvalget foreslår at myndighetene videreutvikler samarbeidet med partene i arbeidslivet og andre berørte organisasjoner med sikte på å få best mulig gjennomslag internasjonalt for norske synspunkter i spørsmål som gjelder fag- og yrkesopplæringen.

Norsk Lektorlag støtter forslaget om å videreutvikle samarbeidet nasjonalt og internasjonalt men stiller spørsmål ved hva utvalget mener skal kunne defineres som "norske synspunkter" i denne sammenhengen. Synspunkter på kvalitet i fagopplæringen vil være dynamiske og variere med bransjer og konjunkturer. Man bør vurdere nøye om det faktisk finnes noen nasjonal, norsk konsensus om synspunkter som man så skal arbeide for å få gjennomslag for internasjonalt. Norsk grunnopplæring har stadig store utfordringer når det gjelder elevenes læringsresultater, og dette er grunn til at vi i første rekke bør søke å lære av andre i det internasjonale arbeidet.

80. Utvalget foreslår at det etableres tilskuddsordninger for hospitering for elever, lærlinger, lærere og instruktører slik at flere får delta, og at hospiteringen kan skje også i land

Norsk Lektorlag støtter forslaget.

81. Utvalget foreslår at Norge fortsetter å delta i internasjonale undersøkelser og i arbeid med utvikling av internasjonale indikatorer, standarder og målemetoder.

Norsk Lektorlag støtter forslaget. Fortsatt deltakelse i internasjonale undersøkelser er meget viktig for arbeidet med kvaliteten i norsk skole.

INTERNASJONALISERING

Norsk Lektorlag etterlyser større vektlegging av språkopplæring når det gjelder internasjonalisering av fag- og yrkesopplæringen. For å styrke det internasjonale aspektet bør fremmedspråk få større oppmerksomhet innen feltet. Norsk Lektorlag mener at elevene i fag- og yrkesopplæringen bør tilbys opplæring i engelsk ut over dagens minimum, samt tilbys opplæring i 2.fremmedspråk. Dette tilbudet bør inngå som obligatorisk i påbygningskurset for studiekompetanse, men bør også tilbys som frivillig og ekstra tilbud til elever som har tatt fagbrev og vil styrke sin egen posisjon i forhold til et internasjonalt arbeidsliv.

Med hilsen
Gro Elisabeth Paulsen (sign)
Leder
Norsk Lektorlag